

**„ZAZELENI SE“: PROMICANJE ODRŽIVOG
RAZVOJA KROZ INOVATIVNE PROGRAME NARODNE
KNJIŽNICE „PETAR PRERADOVIĆ“ BJELOVAR**

**„GO GREEN“: PROMOTING SUSTAINABLE
DEVELOPMENT THROUGH INNOVATIVE PROGRAMS
OF PUBLIC LIBRARY „PETAR PRERADOVIĆ“ BJELOVAR**

Neda Adamović

Narodna knjižnica „Petar Preradović“ Bjelovar

neda.adamovic@knjiznica-bjelovar.hr

Tihana Lončarić Šubaša

Narodna knjižnica „Petar Preradović“ Bjelovar

tihana.loncaric@knjiznica-bjelovar.hr

UDK / UDC: 027.3(497.526):502.131.1

Stručni rad / Professional paper

<https://doi.org/10.30754/vbh.67.1.1179>

Primljeno / Received: 24. 1. 2024.

Prihvaćeno / Accepted: 6. 3. 2024.

Sažetak

Cilj. Cilj je rada prikazati primjer dobre prakse koju provodi Narodna knjižnica „Petar Preradović“ u Bjelovaru. U kontekstu Ciljeva održivog razvoja Knjižnica je za lokalnu zajednicu pripremila program „Zazeleni se“ koji predstavlja paket radionica, izložbi i predavanja. Programom se želi ukazati na važnost uloge knjižnica u promicanju održivog razvoja i pružanju edukativnih sadržaja za građane.

Pristup/metodologija/dizajn. Na temelju primjera iz prakse prikazana je praktična primjena programa koji promiču održivi razvoj, a namijenjeni su cjelokupnoj lokalnoj zajednici.

Praktična primjena. Aktivnosti koje se provode kroz program „Zazeleni se“ namijenjene su cijeloj lokalnoj zajednici, ne samo korisnicima knjižnice. Na temelju pri-

kazanih primjera knjižnice će moći osmisлити vlastite zelene programe s ciljem zelenog opismenjivanja stanovništva područja na kojem djeluju.

Originalnost. U sklopu programa „Zazeleni se“ 2022. pokrenuta je „Knjižnica sje-mena“ kao prva u Hrvatskoj u narodnoj knjižnici. Domaća stručna literatura nije do sada spominjala takav oblik aktivnosti u narodnim knjižnicama te će ovaj rad moći poslužiti za daljnje istraživanje i edukaciju knjižničara o zelenoj pismenosti kroz biološku raznolikost.

Ključne riječi: Narodna knjižnica „Petar Preradović“ Bjelovar; narodne knjižnice; održivi razvoj; zelena pismenost; zeleni knjižnični programi

Abstract

Purpose. The aim of this paper is to present example of good practice implemented by the Public Library „Petar Preradović“ in Bjelovar. In the context of Sustainable Development Goals, the library designed a local community based program „Go Green“ that includes workshops, exhibitions and lectures. The program emphasizes the important role that libraries have in promoting sustainable development and providing educational content for citizens.

Approach/methodology/design. Relevant best practice examples show practical implementation of programs promoting sustainable development and designed for the entire local community.

Practical use. Activities carried out through the „Go Green“ program are designed for the entire local community, not just library users. Based on the examples presented, other libraries can develop their own green programs with the aim of promoting environmental literacy within their local community.

Originality. As part of the „Go Green“ program in 2022, „The Seed Library“ was launched as the first of its kind in Croatia within a public library. There is no previous mention of such activities in public libraries in domestic professional literature, making this paper useful for further research and education of librarians on green literacy through biological diversity.

Keywords: green library programs; green literacy; public libraries; Public Library „Petar Preradović“ Bjelovar; sustainable development

1. Uvod

Održivi razvoj postao je jedan od ključnih globalnih izazova u 21. stoljeću. Koncept održivog razvoja proizlazi iz brige za okoliš, socijalnu pravdu i ekonomsku stabilnost, a prvi put spominje se u izvještaju Svjetske komisije za okoliš i razvoj *Our Common Future* (Brundtland 1987: 41), poznatom kao „Brundtlandov izvještaj“. U dokumentu je održivi razvoj definiran kao razvoj koji zadovoljava potrebe sadašnjosti bez ugrožavanja sposobnosti budućih generacija da zadovolje svoje potrebe. Taj koncept postao je važan dio političkih programa i strategija razvoja u različitim zemljama, a 2002. godine UN-ova Konferencija o održivom razvoju u Johannesburgu pokrenula je inicijativu za stvaranje globalne agende za održivi razvoj. *Agenda 2030*, koju je usvojila Opća skupština UN-a 2015. godine, sastoji se od 17 ciljeva održivog razvoja koji su povezani s različitim područjima, uključujući ekološku, socijalnu i gospodarsku održivost. Ciljevi održivog razvoja uključuju smanjenje emisija stakleničkih plinova, očuvanje prirodnih resursa, smanjenje otpada i zagađenja te promicanje održivih načina proizvodnje i potrošnje (Transforming our world, 2015: 5).

Hrvatski sabor godine 2009. donosi *Strategiju održivog razvitka Republike Hrvatske* u kojoj se kao jedno od načela razvoja spominje i obrazovanje za održivi razvoj te poticanje pismenosti. Prema *Strategiji* obrazovanje se treba provoditi na tri razine – kao formalno obrazovanje, neformalno obrazovanje izvan uobičajenih obrazovnih ustanova te obrazovanje uz pomoć medija. *Strategija održivog razvitka Republike Hrvatske* za razdoblje 2009. do 2013. godine predstavlja strateški okvir za usmjeravanje održivog razvoja u Hrvatskoj koji se temelji na trostrukoj održivosti – ekonomskoj, socijalnoj i ekološkoj. Cilj je *Strategije* uspostaviti ravnotežu između ekonomskog rasta, društvenog razvoja i zaštite okoliša kako bi se osiguralo održivo korištenje prirodnih resursa i poboljšanje kvalitete života stanovnika.

Iako *Strategija* već deset godina nije aktualna, narodne knjižnice djelovale su i djeluju u skladu s njom informirajući i obrazujući građane o održivom razvoju. Uz pomoć svojih aktivnosti, usluga i programa potiču ekološku osviještenost i podižu svijest o klimatskim promjenama.

Iako se knjižnice izrijekom ne spominju u *Nacionalnoj razvojnoj strategiji Republike Hrvatske* do 2030. godine (Nacionalna razvojna strategija, 2021) njihove aktivnosti mogu se prepoznati u strateškom cilju 1. Konkurentno i inovativno gospodarstvo i strateškom cilju 2. Obrazovani i zaposleni ljudi. Knjižnice svojim informacijskim djelovanjem mogu sudjelovati u poticanju pametnog, održivog i uključivog rasta društva u cjelini. Nadalje *Nacionalnom razvojnom strategijom* navedeni su svi vidovi obrazovanja – formalno, neformalno i informalno obrazovanje. Informalno obrazovanje podrazumijeva neformalne načine učenja izvan

strukturiranih obrazovnih institucija, što uključuje stjecanje znanja i vještina svakodnevnim iskustvima, interakcijama s drugima, hobijima, samostalnim istraživanjem i slično.

U skladu s ciljevima održivog razvoja, narodne knjižnice sve više prepoznaju važnost ekoloških i društvenih aspekata svog rada, pa tako igraju važnu ulogu u promicanju održivog razvoja na lokalnoj razini. Usto su knjižnice javne institucije dostupne svim građanima, a često se nalaze u središtu gradova, odnosno lokalnih zajednica. Hrvatska prati trend prema kojem se knjižnice okreću zelenim praksama, a odnose se na energetske učinkovitost, upravljanje otpadom, smanjenje emisija stakleničkih plinova te mnoge druge aspekte (Vrana i Zečević, 2020: 372–381). Uz informacijsku pismenost knjižnice promiču i zelenu pismenost kroz programe i događanja te pružaju korisnicima informacije o održivim praksama i ponašanju (Sahavirta, 2020: 1). Kao ustanove koje su usko povezane s lokalnim zajednicama, narodne knjižnice igraju važnu ulogu u podizanju svijesti o održivom razvoju i promicanju aktivnog sudjelovanja građana u smanjenju ugljičnog otiska.

Zbog svega navedenog održivi razvoj sve više prepoznaje se kao dio poslovanja i društvene odgovornosti narodnih knjižnica u lokalnim zajednicama.

Rječnik hrvatskog knjižničarskog nazivlja (Brbora et al., 2022: 241) razlikuje nekoliko pojmova vezanih za zelenu knjižnicu koja je definirana dvjema definicijama: knjižnična zgrada oblikovana u skladu s ciljevima održivog razvoja; i knjižnični programi i usluge usmjereni na razvoj zelene pismenosti. Zelenu pismenost definira kao svijest, informiranost i sposobnost kritičkog promišljanja o ekološkim temama. Zelena usluga knjižnična je usluga koja pridonosi razvoju i promicanju zelene pismenosti. Zelena zbirka knjižnična je zbirka koja sadržava građu ekološke tematike. Zeleno poslovanje (ili održivo poslovanje) knjižnično je poslovanje usmjereno prema najvećoj mogućoj iskoristivosti resursa kako bi se štetan utjecaj na okoliš sveo na najmanju moguću mjeru. Podrazumijeva štedljivu uporabu energenata i vode, smanjenje štetnih emisija, odvojeno prikupljanje otpada i recikliranje.

S obzirom na financijske izdatke gradnje, odnosno prilagođavanja postojećih knjižničnih zgrada prema održivosti, u hrvatskim se knjižnicama češće provode zeleni programi. U ovom će se radu dati primjer obuhvata više aktivnosti u jedan zajednički program koji je u lokalnoj zajednici postao prepoznatljiv.

2. Ciljevi održivog razvoja u narodnoj knjižnici

Narodne knjižnice imaju važnu ulogu u postizanju ciljeva održivog razvoja. One su mjesta koja promiču učenje i obrazovanje, omogućuju pristup informacijama i znanju i organiziraju kulturne i društvene aktivnosti u lokalnoj zajednici. Kroz svoje usluge i programe, narodne knjižnice mogu doprinijeti postizanju ra-

zličitih ciljeva održivog razvoja u okviru *Agende 2030* (UN, 2015). Navest ćemo nekoliko primjera kako se knjižnice mogu uklopiti:

Cilj 1 i Cilj 4 – Svijet bez siromaštva i Kvalitetno obrazovanje. Narodne knjižnice pružaju pristup obrazovnim materijalima, knjigama i drugim izvorima koji pomažu u razvoju vještina, znanja i sposobnosti korisnika, čime se povećava mogućnost njihovog zapošljavanja.

Kanadska Gradska knjižnica u Torontu implementirala je inicijativu po imenu „Dobrodošli u Kanadu“ s ciljem pružanja podrške novopridošlicama, uključujući izbjeglice i imigrante. Taj program omogućava pristup informacijama i resursima povezanim s kanadskim društvom, kulturom, vladom te pruža podršku u učenju jezika i traženju posla. Navedeni program podržava Cilj održivog razvoja 10, fokusiran na smanjenje nejednakosti, potičući integraciju i uključivanje novopridošlica, te Cilj 4, usmjeren na pružanje kvalitetnog obrazovanja i stručnog osposobljavanja (Aregbesola, Owolabi and Adebisi, 2023: 5).

Knjižnica Greystone u Irskoj osnovala je čitateljski klub za mlade „Reading Goals“ (Costello, 2023: 26). Članovi kluba čitaju knjige tematski povezane sa 17 ciljeva održivog razvoja. Osnivanje čitateljskog kluba podudara se s inicijativom „Irska čita“ koju podržava Vlada Irske.

Cilj 2 – Svijet bez gladi. Knjižnice mogu poduprijeti održivu poljoprivredu i lokalnu proizvodnju hrane pružajući informacije o ekološki prihvatljivim praksama i promovirajući edukaciju o uzgoju hrane, kao i organiziranjem aktivnosti poput radionica o vrtlarstvu.

Naprimjer, Canopée Library u Francuskoj u zimskim mjesecima provodi program „Doručak solidarnosti“ (Sabatier, 2023: 8) kako bi se pomoglo u smanjenju siromaštva i gladi. Program se provodi u suradnji s udrugom La Chorba, Zakladom Spasiteljske vojske i ostalim kulturnim sudionicima.

Navodimo i primjer Gradske knjižnice u Akureyri (Municipal Library of Akureyri) na Islandu u kojoj su knjižničari pokrenuli „The Freedge movement“. To je mehanizam dijeljenja s ciljem smanjenja otpada hrane. Promiče se jednak pristup zdravoj hrani putem postavljanja hladnjaka u zajednici koji se koriste za dijeljenje hrane i ideja na razini kvarta. Uz knjižničnu zgradu postavljeni su hladnjaci u koje građani mogu donijeti, odnosno iz kojih mogu uzeti hranu (Björgvinsdóttir, 2023).

Cilj 5 – Rodna ravnopravnost. Knjižnice mogu organizirati programe i radionice koje promiču ravnopravnost spolova i osnaživanje žena, npr. programi čitanja i rasprava o knjigama koje istražuju pitanja rodne ravnopravnosti i feminističke teorije.

Primjerice, Narodna knjižnica „Dimitrie Cantemir“ u Moldaviji provodi projekt „Žene mogu uspjeti od kuće“. Knjižnica je sklopila partnerstvo s nevladinom

organizacijom ProFemeia kako bi provela kampanju za podizanje svijesti zajednice koja se bavi percepcijama i psihološkim preprekama povezanim s predrasudama o ženama koje ostaju kod kuće. Cilj kampanje jest postizanje promjene mentaliteta, smanjenje psiholoških prepreka povezanih s predrasudama, povećanje samopouzdanja, ponovno otkrivanje, prepoznavanje i suosjećanje te stvaranje demokratskog i prijateljskog prostora za žene (Women can succeed, 2021).

Cilj 6 – Čista voda i sanitarni uvjeti. Knjižnice mogu pružati informacije o važnosti čiste vode kroz programe i radionice o održivom korištenju vode, recikliranju i drugim pitanjima vezanim za očuvanje okoliša.

Narodna knjižnica u Omahi obilježila je Svjetski dan WC-a objavom popisa literature za djecu o važnosti higijene, uštede vode i povijesti zahoda.

Cilj 10 – Smanjenje nejednakosti. Knjižnice ovaj cilj mogu ostvarivati pružajući besplatan pristup informacijama i znanju svim korisnicima, bez obzira na njihove financijske ili druge okolnosti.

Argentinska Knjižnica Gladys (Smith, 2013) počela je provoditi projekt koji je uključivao podučavanje romskih žena čitanju i pisanju. Kasnije se ta inicijativa proširila na širenje pismenosti u cijeloj romskoj zajednici, što je rezultiralo inkluzijom Roma u argentinsko društvo.

Cilj 11 – Održivi gradovi i zajednice. Knjižnice pružaju podršku lokalnim inicijativama i aktivnostima koje promiču održivi razvoj. To ostvaruju edukacijom i savjetovanjem korisnika o održivom životu, promicanjem korištenja bicikala i javnog prijevoza te organizacijom aktivnosti koje potiču brigu o okolišu.

Naprimjer, knjižnica Vaggeryd u Švedskoj postavila je „Zeleni kutak“ kako bi pružila informacije o održivom razvoju lokalnim stanovnicima. Kutak se nalazi na ulazu u knjižnične prostore. Tematski obrađuje lokalnu povezanost i vezu sa životima i financijama ljudi. Osim toga, u „Zelenom kutku“ mogu se naći informacije o predavanjima i aktivnostima vezanim za programsku aktivnost knjižnice, a koje su dostupne javnosti. Nadalje osoblje knjižnice obvezalo se slijediti četiri smjernice zaštite okoliša koje promiču održivo ponašanje. Te smjernice primjenjuju se na svakodnevni rad i uključuju uštedu energije, smanjenje tiskanja, davanje prednosti ekološkim proizvodima te poticanje kupnje uz ekološke uvjete. Zaposlenici također pokušavaju smanjiti svoj ekološki otisak, a putem općine imaju pristup električnim biciklima i električnim automobilima (Claesson, 2018: 77–85).

Cilj 12 – Održiva potrošnja i proizvodnja. Knjižnice mogu poticati održivu potrošnju i proizvodnju kroz informiranje o ekološkim proizvodima, korištenje recikliranih materijala i smanjenje potrošnje energije. Također, knjižnice same mogu primjenjivati održive prakse u svojim poslovnim aktivnostima i upravljanju zgradama.

Francuska knjižnica Médiathèque de la Canopée-la fontaine u Parizu objavila je „Zeleni vodič knjižnice“ o ekološki prihvatljivim postupcima: uredski život, komunikacija, digitalni svijet, kulturno programiranje, usluge za javnost i druge

ideje za budućnost. Vodič služi i kao pomoć djelatnicima knjižnice u provedbi navedenih postupaka (The green library guide, 2021).

Cilj 13 – Odgovor na klimatske promjene. Knjižnice se mogu aktivno uključiti u borbu protiv klimatskih promjena kroz pružanje informacija o utjecaju čovjeka na okoliš, održivom životnom stilu, korištenju obnovljivih izvora energije i drugim srodnim temama. Također, same knjižnice mogu primjenjivati održive prakse u svom poslovanju i upravljanju zgradama te raditi na smanjenju svojeg ugljičnog otiska.

Kao primjer navodimo suradnički projekt „Moj zeleni identitet“ koji je povezivao narodne knjižnice u Švedskoj, Finskoj, Danskoj, Estoniji, Latviji i Litvi. Cilj projekta bio je razviti metode koje se mogu koristiti u knjižnicama kako bi se smanjile aktualne klimatske promjene i uništavanje okoliša, a temeljen je na *Agendi 2030* (My green identity, 2020).

Cilj 14 i Cilj 15 – Očuvanje vodenog svijeta i života na zemlji. Knjižnice mogu pružati informacije o očuvanju morskih ekosustava i zaštiti morske flore i faune, kopnenih ekosustava i zaštiti biljnih i životinjskih vrsta.

D. Mumelaš (2023: 113–114) prikazala je rad platforme SciStarter koja okuplja projekte građanske znanosti. Jedan dio platforme posvećen je knjižničarima na kojoj se uz edukaciju o građanskoj znanosti mogu pronaći i ideje za programe i projekte koji se vežu uz Ciljeve 14 i 15.

Uloga narodnih knjižnica u ostvarenju ciljeva održivog razvoja višestruka je i važna. One su mjesta koja pružaju podršku učenju, obrazovanju i kulturnim aktivnostima u zajednici te doprinose razvoju društva na način koji je u skladu s vrijednostima održivosti. Organiziranjem ekoloških radionica, predavanja, izložbi i drugih programa knjižnice pridonose održivom razvoju i podižu svijest zajednice o važnosti očuvanja okoliša. Knjižnice mogu i same promovirati održive prakse u vlastitom poslovanju, poput korištenja obnovljivih izvora energije, recikliranja i smanjenja otpada. Sve te aktivnosti mogu doprinijeti ostvarivanju ciljeva održivog razvoja.

2.1. Uloga zelene pismenosti u narodnoj knjižnici u kontekstu informacijske pismenosti

Zelena pismenost i informacijska pismenost međusobno su povezane i prožimaju se na nekoliko načina. J. Petrak (2005: 1) navodi kako se informacijska pismenost odnosi na sposobnost pojedinca da pristupa, razumije, procjenjuje i koristi informacije na temelju svojih informacijskih potreba. To uključuje vještine pretraživanja, evaluacije i kritičkog razmišljanja o prikupljenim informacijama. Kada je riječ o zelenoj pismenosti, informacijska pismenost postaje ključna jer se od korisnika očekuje pronalazak relevantnih informacija o održivosti, procjena njihove vjerodostojnosti i primjena u kontekstu ekoloških pitanja (Čadovska i Tkalčić, 2017: 69).

Nadalje, informacijska pismenost omogućuje korisnicima razumijevanje konteksta i implikacija informacija o održivosti te donošenje informiranih odluka temeljenih na tim informacijama. S druge strane zelena pismenost može nadograditi informacijsku pismenost jer pruža specifičan fokus na ekološke teme. Kroz edukaciju o održivosti i zaštiti okoliša zelena pismenost obogaćuje informacijsku pismenost korisnika, omogućujući im razumijevanje složenih ekoloških problema i koncepata te prepoznavanje izvora pouzdanih informacija o tim pitanjima. Informacijska pismenost pruža alate i vještine potrebne za pristup, evaluaciju i korištenje informacija o održivosti, dok zelena pismenost daje kontekst i fokus na ekološke teme kako bi se informacijska pismenost primijenila u konkretnom okruženju. Te dvije vrste pismenosti zajedno omogućuju građanima osviještenost, informiranost i djelotvornost u vezi s ekološkim pitanjima i održivim praksama.

Narodne knjižnice omogućuju pristup relevantnim i pouzdanim informacijama o održivosti, čime se omogućuje zelena pismenost lokalne zajednice. I. Čadovska i A. Tkalčić (2017: 70) navode kako se uz informacijske izvore o održivom razvoju u knjižnicama mogu vidjeti i čiti primjeri dobre prakse kroz organiziranje programa i usluga radi promicanja održivog načina života i zaštite okoliša. Osim toga narodne knjižnice pružaju širok spektar materijala o održivosti, uključujući knjige, časopise i druge medije koji se bave temama poput obnovljivih izvora energije, recikliranja, ekološke poljoprivrede i zaštite prirode. Tako je korisnicima omogućen pristup relevantnim informacijama o održivosti. Narodne knjižnice također pružaju pristup različitim informacijskim resursima o održivosti, uključujući *online* baze podataka, znanstvene članke, istraživanja i druge izvore informacija o ekološkim pitanjima. Osim pružanja pristupa tim resursima, knjižnice mogu pružiti i pomoć korisnicima u pretraživanju i evaluaciji relevantnih informacija. Uloga zelene pismenosti u narodnim knjižnicama jest promicanje svijesti o ekološkim pitanjima, pružanje relevantnih informacija o održivosti te podrška korisnicima u razumijevanju i primjeni pronađenih informacija. Kroz različite aktivnosti i resurse, knjižnice igraju ključnu ulogu u osnaživanju građana koji postaju ekološki osviješteni i donose informirane odluke o zaštiti okoliša.

Referirajući se na definiciju u *Rječniku hrvatskog knjižničarskog nazivlja* (Brobora et al., 2022: 241), zelene knjižnične usluge obuhvaćaju skup inicijativa i praksi koje knjižnice provode kako bi smanjile svoj utjecaj na okoliš i potaknule održivost u zajednicama u kojima djeluju. Zelene usluge mogu uključivati edukacije i radionice o recikliranju i smanjenju otpada te poticati ekološku svijest stanovništva predavanjima o održivosti. Također, kao usluga može se ponuditi zelena zbirka ili polica koja na jednom mjestu okuplja knjige i druge materijale o važnosti održivog razvoja. Kroz knjižnične zelene usluge može se promovirati važnost javnog prijevoza, pješaćenja, bicikliranja kao alternative automobilskom prijevozu, čime se potiče smanjenje emisija stakleničkih plinova, a posljedično se poboljšava kvaliteta zraka u gradovima. Primjer takve usluge jest ekološka dostava

va knjiga na biciklima korisnicima kojima je teže doći do knjižnice. H. Sahavirta (2019: 1) navodi informacijski rad kao središte knjižničarstva. U tom kontekstu zelene knjižnične usluge trebaju uključivati značajke koje su tipične za knjižnice i samo za knjižnice jer su knjižnice prije svega centri informacija te trebaju nuditi provjerene informacije o očuvanju okoliša. U cjelini, naglašava kako bi zelena knjižnica trebala ponuditi jednostavan pristup pouzdanim i ažuriranim ekološkim informacijama i poticati dijeljenje prostora i uređaja. Uz navedeno trebala bi kroz usluge koje nudi povećati ekološku svijest u zajednici u kojoj djeluje.

2.2. Mjesto narodnih knjižnica u održivom razvoju

Čovjekov negativan utjecaj na planet Zemlju može se vidjeti u različitim aspektima. Emisije stakleničkih plinova izazivaju klimatske promjene i globalno zagrijavanje, što utječe na ekosustave, biljne i životinjske vrste. Ljudska aktivnost također dovodi do zagađenja tla, vode i zraka. Deforestacija, izlov divljih životinja, uništavanje prirodnih staništa i korištenje pesticida i drugih štetnih kemikalija također su problemi koje uzrokuje čovjek. Sve te aktivnosti ugrožavaju održivost života na planetu i zbog toga su potrebne ozbiljne mjere kako bi se smanjili njihovi negativni učinci. Knjižnice ovdje mogu pronaći svoje mjesto poticanjem zelene pismenosti kroz informacijsku djelatnost i omogućavanjem zelenih usluga za zajednicu u kojoj djeluju. U Hrvatskoj se može naći puno primjera dobre prakse, poput projekata „Zelena knjižnica“ i „Živjeti zdravo“ koje je pokrenula Gradska knjižnica „Juraj Šižgorić“ Šibenik (Grubišić Reiter, 2019: 315–321). Nadalje, istraživanje o temi zelenih knjižnica proveli su R. Vrana i A. Zečević (2020). Narodne knjižnice jesu središta zajednice koje omogućuju okupljanje ljudi sa sličnim interesima i ciljevima. Održivost i zaštita okoliša zajednički su ciljevi koji utječu na svakoga, stoga knjižnice imaju priliku poslužiti kao platforma za poticanje zajedničke akcije i suradnje u borbi protiv negativnog čovjekovog utjecaja na planet Zemlju. H. Sahavirta (2020) u dokumentu *10 Reasons for environmental sustainability in (public) libraries* navodi kako održiva praksa u knjižničarstvu u današnje vrijeme podrazumijeva odgovornost i temeljnu vrijednost. Osim što se „zelene knjižnice“ mogu ostvariti kroz ekološki osviještene knjižnične zgrade i uredsko poslovanje, knjižničari bi trebali putem zelene informacijske pismenosti nuditi provjerene informacije o održivosti.

Provodeći programe poput „Zazeleni se“, narodne knjižnice preuzimaju aktivnu ulogu u promicanju održivog razvoja i podizanju svijesti stanovništva o važnosti zaštite okoliša. Kao javne ustanove knjižnice modu dosegnuti veliki broj ljudi i educirati ih o održivim praksama. Narodne knjižnice koje se bave održivim razvojem pokazuju da su knjižnice ne samo mjesta gdje se prikupljaju i daju na korištenje knjige već i aktivni sudionici u lokalnoj zajednici. One promiču vrijednosti koje su važne za održivi razvoj i daju doprinos stvaranju bolje i zdravije zajednice za sve.

Vrijednost narodne knjižnice koja provodi zelene usluge u svojoj lokalnoj zajednici jest u preuzimanju aktivne uloge u podizanju svijesti građana o održivosti te stvaranju ekološki osviještene zajednice. Dokument *IFLA Statement on evidence for sustainable development* (2022) navodi korake koje knjižnice trebaju poduzeti:

- razmotriti načine pružanja usluga koji najbolje podržavaju donošenje odluka (i odgovornost) u vezi s održivim razvojem, uključujući olakšavanje interdisciplinarnih istraživanja
- promovirati Ciljeve održivog razvoja u svojim zajednicama
- snažno zagovarati važnost pristupa utemeljenog na dokazima
- mapirati i prikazati svoj doprinos Ciljevima održivog razvoja.

3. Promicanje održivosti kroz aktivnosti programa „Zazeleni se“ u Narodnoj knjižnici „Petar Preradović“ u Bjelovaru

Narodna knjižnica „Petar Preradović“ u Bjelovaru niz godina provodi aktivnosti koje su u skladu s UN-ovom *Agendom 2030*. Od 2022. godine aktivnosti su objedinjene programom „Zazeleni se“ u okviru kojeg se izrađuju virtualne i fizičke izložbe, održavaju radionice, predavanja i projekcije filmova, uvode nove usluge, popularizira fond o održivom razvoju koji Knjižnica posjeduje te se promoviraju novi, tematski povezani naslovi (Lončarić 2023: 85). Programom se dodatno naglašava važnost zelenih tema i doprinosi borbi protiv negativnog utjecaja čovjeka na okoliš te se zalaže za korištenje prirodnih resursa i očuvanje bioraznolikosti. Intenziviranjem aktivnosti u 2022. godini program „Zazeleni se“ postaje jedan od primjera inovativnih usluga i programa koje knjižnica nudi s ciljem poticanja zelene pismenosti u lokalnoj zajednici. Najzapaženija i medijski najpraćenija aktivnost u 2022. godini bilo je osnivanje prve „Knjižnice sjemena“ u narodnoj knjižnici u Hrvatskoj, a programom „Zazeleni se“ obuhvaćeno je ukupno šest aktivnosti koje Knjižnica nudi korisnicima i stanovnicima lokalne zajednice. To su: prikazivanje dokumentarnih filmova, radionice za odrasle, radionice za djecu, predavanja, virtualne izložbe i knjižnica sjemena.

3.1. Dokumentarni filmovi

U bjelovarskoj su narodnoj knjižnici održane projekcije tri dokumentarna filma koja govore o važnosti zaštite okoliša i održivom razvoju. U filmu *In Transition 2.0: a story of resilience and hope in extraordinary times* (2012) prikazani su tranzicijski projekti iz cijeloga svijeta koji su doveli do smanjenja ekološkog otiska. Film *Disobedience* (2016) govori o masovnom pokretu aktivista u borbi protiv fosilnih goriva. Dokumentarni film je dio pokreta *Filmovi za Zemlju* – obrazovne inicijative koju dodjeljuje UNESCO, te kroz dokumentarne filmove nadahnjuje

ljude na razvijanje ciljeva i vizija za održivo društvo. Film *Ostani sigurno, progovori javno* (2021) prati ekološke aktiviste u našoj regiji – Bosni i Hercegovini, Crnoj Gori, Albaniji i Makedoniji.

3.2. Radionice za odrasle

U suradnji s inicijativom Zero waste Croatia održane su dvije radionice pod vodstvom Anamarije Prgomet: izrada sapuna i prirodne kozmetike te izrada biljnih mlijeka i namaza. Prva radionica temeljila se na jednostavnom načinu života bez otpada koji je prikazan kroz dnevnu higijenu. Sudionici radionice upoznali su proizvode potrebne za njegu tijela, a koji ne štete ni ljudima ni okolišu. Izrađivana je jednostavna kozmetika i sapuni od sastojaka koje ima svako kućanstvo. Na drugoj radionici izrađivana su biljna mlijeka i namazi, a sudionici su naučili kako iskoristiti do kraja sve nusprodukte nastale u procesu izrade. Radionica je rezultirala osmišljavanjem smjernica¹ za život bez otpada.

Radionica ekološkog vrtlarenja održana je u suradnji s udrugom Zelena mreža aktivističkih grupa (ZMAG). Polaznici radionice saznali su više o idealnom vremenu sijanja, povoljnim uvjetima za presadnice, biljkama koje mogu biti presadnice, a koje se siju izravno te metodama planiranja vrta, plodoredu i dobrosusjedskim odnosima u vrtu. Radionicu je vodila Petra Pavleka – voditeljica projekta Društvena banka sjemena i programa hrane u udruzi ZMAG.

3.3. Radionice i predavanja za djecu i mlade

Navodimo nekoliko primjera radionica i predavanja na temu održivog razvoja namijenjenih djeci i mladima.

Radionica „Pčelice, naše prijateljice“ održana je na Dječjem odjelu Knjižnice povodom Svjetskog dana pčela koji se obilježava 20. svibnja, a sudjelovali su učenici drugog razreda osnovne škole. Na radionici je knjižničarka pročitala priču „Ela spasiteljica pčela“ nakon čega su sudionici izrađivali štapne lutke.

Na Dječjem odjelu Knjižnice provodi se program „Spikaonica“, a sastoji se od predavanja i radionica za učenike sedmih i osmih razreda osnovne škole. U okviru programa ostvaruju se suradnje s pedagoškim radnicima, liječnicima, psiholozima, kineziolozima i drugim stručnjacima određenih područja, kao i s poznatim osobama iz kulture i svijeta zabave. Jedna od radionica u sklopu programa „Spikaonica“ bila je „Njezino veličanstvo planina“ koja je održana kako bi se

¹ Pripremite se za trgovinu odgovarajućom „opremom“ za višekratnu upotrebu – staklenim spremnicima i platnenim vrećicama; opremu za zero waste-kupovinu uvijek imajte uz sebe; kupujte u trgovinama koje podržavaju zero waste-praksu; izbjegavajte proizvode koji su upakirani u puno ambalaže; ako nema druge, odaberite reciklažnu ambalažu; ponovno iskoristite ili prenamijenite staru ambalažu; budite spremni reći ne proizvodima upakiranim u prekomjernu jednokratnu ambalažu.

obilježio Međunarodni dan planina, 11. prosinca. Na toj radionici gosti su bili članovi bjelovarskog Hrvatskog planinarskog društva „Bilogora“ s kojima su sudionici razgovarali o planinarenju i planinama. Teme obuhvaćene raspravom bile su prednosti planinarenja, važnost planinarenja, dužnosti i aktivnosti planinara te sigurnost u planinama. Na radionici su sudjelovali učenici I. i II. osnovne škole Bjelovar i učenici Obrtničke škole.

Radionica „Kako biljke rastu?“ održana je za učenike prvog razreda osnovne škole. Na radionici su djeca naučila o procesu rasta biljaka, što biljke trebaju za rast, zanimljivosti o biljkama te su dobili nekoliko ekoloških zadataka.

Bjelovarska narodna knjižnica provodi program „Igraonice“ koji je posebno osmišljen za djecu predškolske dobi. U sklopu „Igraonica“ provode se aktivnosti u skladu s aktualnim događanjima i važnim datumima. Jedna od takvih aktivnosti bila je eko-radionica pod nazivom „Sijemo i sadimo“ u kojoj su sudjelovala djeca predškolskog uzrasta. Na radionicama su sijane različite biljke poput graha, kupusa, kukuruza, kelja, paprike, peršina, itd. Nakon što su biljke posađene, bilježio se napredak rasta u kalendaru rasta biljaka.

Nadalje, održana su dva edukativna događanja u suradnji s Javnom ustanovom za upravljanje zaštićenim dijelovima prirode Bjelovarsko-bilogorske županije. Radionica „Šišmiši: noćni vladari neba“ održana je za učenike trećih razreda osnovne škole, a predavanje „Borba za opstanak: zavičajne strogo zaštićene ili invazivne strane vrste“ slušali su učenici šestih razreda osnovne škole. Promovirana je slikovnica *Kako su liječili naši stari* koju su izradile učenice srednje Tehničke škole u Bjelovaru kako bi najmlađim čitateljima približile, objasnile i ukazale na značaj liječenja biljkama iz prirode.

Radionica „Glas za Zemlje spas“ provodila se s učenicima nižeg školskog uzrasta. Uz kviz, djeci je ponuđen i *escape room*. Kako bi kod djece dodatno osvijestile važnost održivog razvoja, knjižničarke su ponudile nekoliko aktivnosti na izbor: posaditi sadnice, izraditi plakat od starih časopisa, reciklirati staru ambalažu ili odvajati smeće u posebne spremnike.

3.4. Predavanja za odrasle

Predavanje „Očuvajmo bioraznolikost – upoznajmo životinjske saveznike u vrtu“ održano je u suradnji s udrugom Biovrt. Prisutni su mogli naučiti više o važnosti i postizanju bioraznolikosti u vrtu, a oni koji tek razmišljaju o vlastitom vrtu inspirirati se za njegovo kreiranje. Nakon predavanja održana je razmjena sjemena starinskih sorti.

Predavanje „Klima i vremenski ekstremi: nekad, danas i uskoro“ održao je Damjan Jelić, magistar geofizike i asistent na Geofizičkom odsjeku PMF-a u Zagrebu, koji se bavi klimatskim istraživanjima vremenskih pojava na području

Hrvatske. Posljedica preagresivnog ispuštanja ugljikovog dioksida u atmosferu proteklih nekoliko desetljeća posljedično je izazvala promjenu klime i vremenskih ekstrema na globalnoj razini. Različitim pregovorima i dogovorima u proteklih dvadeset godina, ponajprije s velikim svjetskim korporacijama kao najvećim zagađivačima okoliša, proizvodnja ugljikova dioksida prema sadašnjim mjerenjima stagnira, a željeni scenarij predviđa smanjeni doprinos do kraja stoljeća.

Doktorica znanosti iz filozofije, magistra rodni studija i vlasnica koncepta „Anino povrće“ Ana Smokrović održala je predavanje o biološkom uzgoju hrane. U svom radu spaja teoriju i praksu uzgoja i konzumiranja hrane te je istaknula kako se organski uzgoj hrane nameće kao rješenje u proizvodnji hrane s obzirom na to da je čovječanstvo suočeno s klimatskim promjenama, zagađenjem, otpadom, deforestacijom i radikalnim smanjenjem bioraznolikosti. Naglasila je da se konvencionalna poljoprivreda pokazala kao kratkotrajan projekt te da se priroda često gleda isključivo kao potrošni resurs koji se eksploatira do krajnjih granica, što rezultira neodrživošću. Stoga je istaknula potrebu za boljim, pravednijim i održivijim načinima proizvodnje hrane za čovječanstvo.

Predavanje „Zdravlje žene nakon 40-e: gubim li razum ili samo hormone?“ bilo je namijenjeno ženama koje su doživjele određene promjene u svom tijelu tijekom tog razdoblja, kao i onima koje su prije osjetile simptome povezane s navedenim životnim razdobljem. Predavanje su održale specijalistica nutricionizma, Alma Bunić, te instruktorica joge, pilatesa i DNS vježbi², Marijana Jurković. Unatoč tome što mnoge žene ne vjeruju da četrdesete donose primjetne promjene kako na fizičkom tako i na mentalnom planu, brojna svjedočanstva potvrđuju da je tomu zaista tako. Predavanje je obuhvatilo teme povezane s poznatim i manje poznatim simptomima, kao i početak promjena. Sudionice su se educirale o hormonima poput estrogena i progesterona te kako im prehrana i dodaci mogu pomoći. Također se raspravljalo o važnosti vježbanja i kako treba vježbati, a istaknuta je važnost mentalne higijene i podrške zajednice.

Tijekom organizacije predavanja u suradnji s udrugom ZMAG³ Knjižnici je ponuđeno nekoliko tema. Stoga je provedeno kratko istraživanje čiji je cilj bilo saznati koje teme održivog razvoja zanimaju lokalnu zajednicu. Postavljeno je samo jedno pitanje koje je sadržavalo predložene teme:

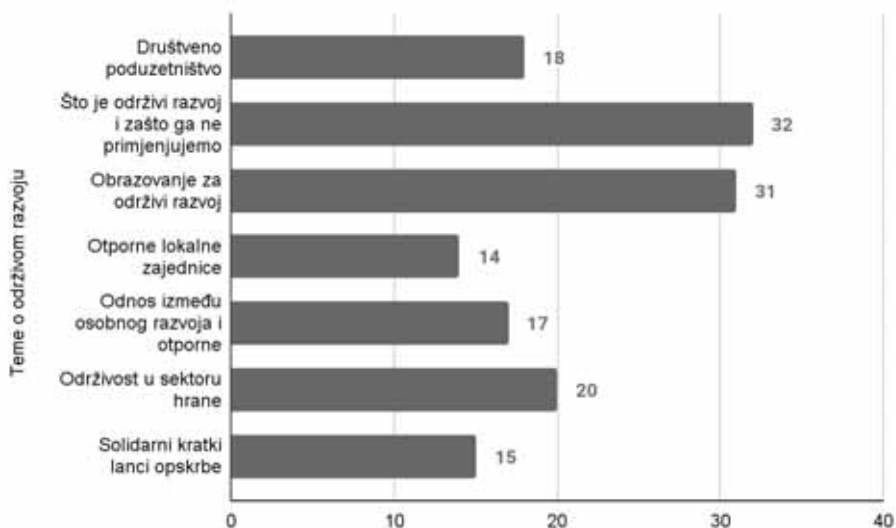
- društveno poduzetništvo
- što je održivi razvoj i zašto ga ne primjenjujemo
- obrazovanje za održivi razvoj
- otporne lokalne zajednice
- odnos između osobnog razvoja i otporne organizacije

² DNS = dinamička neuromuskularna stabilizacija

³ ZMAG = Zelena mreža aktivističkih udruga

- održivost u sektoru hrane
- solidarni kratki lanci opskrbe.

Upitnik se mogao ispuniti u prostoru Knjižnice te na mrežnoj i Facebook stranici Knjižnice, a svatko je mogao odabrati više tema osobnog interesa. Ukupno je prikupljeno 59 odgovora. Teme „Što je održivi razvoj i zašto ga ne primjenjujemo“ te „Obrazovanje za održivi razvoj“ dobile su jednak broj glasova (slika 1). Zahvaljujući tom istraživanju provedenom za jedno predavanje, Knjižnica može planirati buduća predavanja i radionice za odrasle u skladu s interesima ispitanika.

Slika 1. Rezultati ankete “Teme održivog razvoja u Knjižnici”

3.5. Virtualne izložbe

Virtualne izložbe učinkovit su alat za promoviranje svijesti o održivom razvoju. One pružaju priliku za kreiranje *online* sadržaja koji su dostupni globalno, što znači da ljudi iz cijelog svijeta mogu sudjelovati i pristupiti izložbi bez ograničenja putovanja, što ih čini vrlo praktičnim za širenje poruka o održivom razvoju. Osim toga virtualne izložbe privlače širu publiku od tradicionalnih izložbi jer su dostupne *online* 24 sata dnevno, 7 dana u tjednu, što znači da izložba ostaje vidljiva i nakon završetka fizičkog događaja. Taj fleksibilan i praktičan način za promoviranje svijesti o održivom razvoju među stanovništvom dovodi do šireg dosega i veće vidljivosti teme.

Imati objedinjen zeleni fond, odnosno zbirku materijala koji se bave temama održivog razvoja i zaštite okoliša, izuzetno je važno iz nekoliko razloga: korisnicima je omogućen pristup kvalitetnim informacijama o održivom razvoju i zaštiti okoliša, što je iznimno važno u današnjem svijetu u kojem se suočavamo s mnogim ekološkim izazovima; objedinjen zeleni fond omogućuje promociju zelene pismenosti i podizanje svijesti lokalne zajednice o važnosti održivosti; objedinjen zeleni fond koristan je alat za planiranje i upravljanje knjižničnim fondom kroz praćenje trendova u području održivog razvoja i zaštite okoliša.

Virtualna izložba „Virtualna zelena policia“ promovira ekološku osviještenost i prikazuje knjige, publikacije i druge medije iz fonda Narodne knjižnice „Petar Preradović“ koji se bave ekologijom, održivim razvojem, zaštitom okoliša i sličnim temama. Posjetitelji mogu virtualno pregledati sadržaj izložbe, saznati više o knjigama koje se nalaze na „zelenoj polici“ te dobiti ideje za čitanje i istraživanje ekoloških tema. Ova virtualna izložba predstavlja primjer kako se knjižnice mogu uključiti u promociju održivog razvoja i potaknuti svoje korisnike da razmišljaju o ekološkim pitanjima.

Izložbom „Od knjige do tanjura“ predstavljen je knjižni fond iz područja poljoprivrede, voćarstva, vrtlarstva i mljekarstva, a koji je dostupan za posudbu u Knjižnici. Izložbom su također predstavljeni i promovirani lokalni OPG-i – uzgajivači prirodnih i zdravih prehrambenih proizvoda – kojima bilogorski kraj obiluje.

Virtualna inačica fizičke izložbe „Zelene knjižnice i zeleni projekti u Hrvatskoj“ izrađena je kako bi dala pregled knjižničnih programa i projekata iz domene ekologije i održivog razvoja.

3.6. Knjižnica sjemena

U svijetu, u proteklih nekoliko godina, unutar knjižničnih zgrada oformljene su knjižnice sjemena. Knjižnične zgrade idealne su za projekte tog tipa jer knjižnice imaju bogate fondove u kojima se mogu pronaći knjige za početnike, ali i one koje omogućuju pravu nadogradnju znanja. Usluga „Knjižnice sjemena“ u knjižnicama u svijetu započela je 2004. godine, kada je knjižničar Ken Greene dodao sjemenje u katalog Gardiner Public Library kako bi ih korisnici knjižnice mogli posuditi. Međutim, tada ta usluga nije privukla veliku pažnju. Tek 2010. godine uspješna provedba projekta razmjene sjemenja pod nazivom „Richmond Grows“ u glavnoj podružnici Narodne knjižnice u Richmondu (Richmond Public Library) potaknula je sve više knjižnica na pružanje usluge posudbe sjemenja.

L. Han (2016: 31) navodi kako je knjižnica sjemena inovativna usluga koja javnosti omogućuje pristup sjemenju za uzgoj biljaka. Knjižnice sjemena prikupljaju sjemenje od donatora, organiziraju ga, katalogiziraju i stavljaju na raspolaganje korisnicima. Ta praksa promovira suradnju među uzgajivačima,

očuvanje autohtonih vrsta, razvoj otpornosti na katastrofe i održivost lokalne zajednice. Nadalje smatra kako uvođenje knjižnica sjemena u narodne knjižnice pruža brojne prednosti: knjižnice imaju prostor i uvjete za čuvanje sjemenja te mogu osigurati njihovu dugotrajnu održivost; knjižnice osiguravaju pristup informacijama o sjemenju, edukaciju o uzgoju i podršku vrtlarima; knjižnice također promiču zaštitu biološke raznolikosti, očuvanje lokalne kulture i jačanje povezanosti u zajednici. No postoje i izazovi poput osiguravanja povrata kvalitetnog sjemenja i potrebne suradnje zajednice kako bi se očuvala lokalna raznolikost i posebnosti sjemena.

Navodi i tri moguća načina posudbe sjemenja u knjižnicama: besplatno dobivanje sjemenja bez obaveze povrata, besplatno dobivanje sjemenja uz obavezu povrata i članstvo uz plaćanje. Kod besplatnog dobivanja sjemenja bez obaveze povrata svi korisnici imaju pravo besplatno dobiti sjemenje, a često se organiziraju i besplatne edukativne radionice o uzgoju biljaka. Korisnici mogu vratiti donirano sjemenje kao gestu zahvalnosti, ali nema sankcija za one koji to ne učine. Svaka biljka može se posuditi u količini od 2 do 3 sjemenke. Donirano ili vraćeno sjemenje treba biti suho, čisto, pravilno pohranjeno, stavljeno u omotnicu i označeno. Nakon toga treba popuniti obrazac o donaciji i unijeti podatke u računalno, a sjemenje se stavlja u prikladne ladice za pohranu. U modelu besplatnog dobivanja sjemenja uz obavezu povrata sjemenje se posuđuje isto kao knjige u knjižnici, s obvezom povrata unutar određenog roka. Ako uzgoj ne uspije, korisnici moraju kupiti isto sjemenje i vratiti knjižnici. Knjižnice često organiziraju radionice i savjete o odabiru, uzgoju i sakupljanju sjemenja. U modelu članstvo uz plaćanje korisnici plaćaju godišnju članarinu kako bi postali članovi knjižnice sjemena i imali pravo posuditi sjemenje. Članstvo uključuje određene obveze i pravila te potiče sudjelovanje korisnika u praksi uzgoja. Taj model postavlja visoke zahtjeve za članove, čime se donekle smanjuje rizik za knjižnicu zbog nepovrata sjemenja, a istovremeno omogućuje knjižnici pokrivanje troškova knjižnice sjemena. Članstvo pruža pravo na posudbu sjemenja, knjiga i audiovizualnih materijala te dobivanje pomoći pri uzgoju biljaka (isto: 32–33).

Knjižnice sjemena važne su jer igraju ključnu ulogu u očuvanju biljnih vrsta i njihove raznolikosti. One se bave prikupljanjem, čuvanjem i dijeljenjem sjemena izvornih i autohtonih biljaka koje su prilagođene lokalnom podneblju i uvjetima uzgoja. Takve knjižnice služe kao dugoročna sigurnosna kopija i skladište za očuvanje genetske raznolikosti biljaka koje su prirodno rasle u određenom području. Autohtone biljne vrste često su prilagođene lokalnim uvjetima rasta, što ih čini otpornijima na nepovoljne uvjete, a time se povećava i kvaliteta žetve. Ujedno knjižnica sjemena igra važnu ulogu u razvoju svijesti o važnosti očuvanja biljnih vrsta i genetske raznolikosti, kao i u edukaciji stanovništva o uzgoju biljaka i očuvanju okoliša.

Iz tih je razloga u Narodnoj knjižnici „Petar Preradović“ u ožujku 2022. godine pokrenuta „Knjižnica sjemena“ s ciljem omogućavanja besplatnog pristupa prirodnom sjemenu za sadnju. Ujedno bjelovarska knjižnica prva je narodna knjižnica u Hrvatskoj koja je pokrenula takvu uslugu namijenjenu svim građanima Bjelovara i okolice, bez obzira na to jesu li članovi Knjižnice. „Knjižnica sjemena“ funkcionira kao i klasična knjižnica – kroz sustav posudbe i povrata. Pri osnivanju „Knjižnice sjemena“ donesena je odluka kako će se za posudbu i povrat kombinirati dva Hanova modela. Prilikom posudbe mole se korisnici/građani da posuđeno sjeme pokušaju prikupiti nakon što biljka nikne i dio vrate u Knjižnicu. Takav način šalje jasnu poruku kako sjeme nije ničije vlasništvo, ali povezuje lokalnu zajednicu kroz brigu o zajedničkoj kolekciji. Tom uslugom ističe se važnost čuvanja sjemena prilagođenog lokalnim mikroklimatskim uvjetima, a prikupljanjem sjemena čuvaju se stare sorte i pridonosi biološkoj raznolikosti. U Hrvatskoj postoje banke sjemena, međutim „Knjižnica sjemena“ ne teži takvoj sveobuhvatnosti, već se kroz zelenu pismenost želi potaknuti zajednicu na razmišljanje o sadnji i vrsti sjemena koje se koristi za sadnju. Zahvaljujući građanima, korisnicima Knjižnice i sponzorima, od ožujka 2022. do siječnja 2024. godine kroz „Knjižnicu sjemena“ prošlo je 70-ak vrsta povrtnog, cvjetnog i začinskog sjemena. Donirane sjemenke biljaka pohranjene su u manje pakete kako bi ih što više građana imalo priliku posuditi i posaditi u svojim vrtovima. U navedenom je razdoblju spakiran ukupno 1261 paketić sjemena, od čega ih je posuđeno 1154. Komentari⁴ sudionika svjedoče o uspješnosti ove inicijative.

Antički rimski pisac Ciceron rekao je: „Ako imate vrt i knjižnicu, imate sve“ (Novosti SKPU-a, 2021). Povezivanje narodnih knjižnica s posudbom sjemenja ima važnu ulogu u promicanju prijenosa kulturnog znanja, poboljšanju kvalitete života stanovnika, osiguravanju raznolikosti biljnih vrsta, očuvanju lokalne kulture i jačanju povezanosti u zajednici.

4. Zaključak

Spomenuti dokument *10 Reasons for environmental sustainability in (public) libraries* naglasio je važnost zelenih inicijativa u knjižnicama te ukazao na njihovu odgovornost prema okolišu i zajednici. Stoga knjižnice ne bi smjele ignorirati „ze-

⁴ Izdvajamo dva zanimljiva komentara: „Iz zdravstvenih razloga moram jesti povrće isključivo iz organskog uzgoja i zato sam odlučila sama uzgajati bar dio hrane koju svakodnevno jedem. Zahvaljujući Knjižnici sjemena u svojem vlastitom vrtu mogu saditi povrće čije sjemenke dolaze iz prirodnog uzgoja lokalnih vrtlara koji su ga velikodušno podijelili s nama početnicima.“ „Već se godinama bavim vrtlarenjem i to mi je najdraži hobi koji mi omogućuje uživanje u prirodi i smanjenje stresa, a pruža mi i osjećaj da svojim radom doprinosim čuvanju vrijednih starinskih sorti biljaka. Jako mi je drago što kroz Knjižnicu sjemena imam priliku s drugima podijeliti sjemenke cvijeća i povrća koje sam sama uzgojila, ali i što mogu uzeti sjemenke biljaka koje do sada nisam imala u svojoj kolekciji.“

leno knjižničarstvo“ jer je to dio njihove odgovornosti i društvene uloge. Pojam „zeleno knjižničarstvo“ uključuje i dostupnost pouzdanih informacija o okolišu, održavanje pouzdanih i ažurnih zbirki te otvoren i lagan pristup zelenim informacijama.

Navedeni dokument i program „Zazeleni se“ bjelovarske knjižnice dijele slične ciljeve i stavljaju naglasak na važnost ekološke održivosti u knjižničnom sektoru. Oboje naglašavaju odgovornost knjižničara u zajednici te njihovu sposobnost pružanja pouzdanih informacija i podrške u procesima donošenja održivih odluka. Dokument ističe važnost uključivanja knjižnica u društvenu odgovornost i pružanja relevantnih informacija o klimatskim promjenama i drugim pitanjima očuvanja okoliša, a program „Zazeleni se“ izravno se bavi konkretnim aktivnostima koje Knjižnica u Bjelovaru provodi kako bi ostvarila svoju zelenu viziju slijedeći svoj Strateški plan iz 2022. godine.

Narodna knjižnica „Petar Preradović“ u Bjelovaru prati ciljeve djelovanja IFLA-e i ENSULIB-a (Međunarodne mreže zelenih knjižnica). IFLA ima za cilj promicanje i razvoj knjižničarske djelatnosti i informacijskih usluga širom svijeta, potiče suradnju među knjižnicama i knjižničarima i zagovara slobodni pristup informacijama. ENSULIB ima za cilj razvijati zelene prakse u knjižnicama i informacijskim centrima te poticati razmjenu ideja i iskustava među knjižnicama širom svijeta. Bjelovarska narodna knjižnica programom „Zazeleni se“ promovira održivi razvoj, samodostatnost, recikliranje, brigu o okolišu i smanjenje otpada. Svojim djelovanjem aktivno doprinosi razvijanju zelenih praksi u knjižničarstvu, što je u skladu s ciljevima djelovanja ENSULIB-a.

Knjižnica će nastaviti provoditi aktivnosti navedene u ovom članku, uz uvođenje novih poput intervjua sa stručnjacima iz pojedinih područja koja se tiču održivog razvoja, zalažući se pritom za prilagodbu vlastitih programa u ostvarivanju ciljeva održivog razvoja u skladu s hrvatskom Nacionalnom razvojnom strategijom i UN-ovom *Agendom 2030*.

LITERATURA

- Aregbesola, A.; S. E. Owolabi; T. Adebisi (2023). Going to the cities: The Strategic roles of public libraries in promoting sustainable development goals. *Public Library Quarterly* [citirano: 2024–01–22].
Dostupno na: <https://doi.org/10.1080/01616846.2023.2253692>
- Björgvinsdóttir, H. S. (2023). *The Freedg movement: Nordic libraries for sustainability*. [citirano: 2024–01–22]. Dostupno na: <https://www.kirjastot.fi/sites/default/files/content/The%20Freedg.pdf>

- Brbora et al. (2022). Brbora, S.; R. Gjurković-Govorčin; A. Horvat; J. Lešić; M. Lončar; D. Machala; M. Mihalić i suradnici (2022). *Rječnik hrvatskoga knjižničarskog nazivlja = Croatian dictionary of librarianship = Kroatisches Wörterbuch des Bibliothekswesens*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada.
- Brundtland, G.H. (1987). *Our Common Future: Report of the World Commission on Environment and Development*. Geneva: UN-Dokument. [citirano: 2024-01-22]. Dostupno na: <https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/5987our-common-future.pdf>
- Claesson, L. (2018). The Green corner at Vaggeryd Public Library: Beyond providing information about sustainable development for local residents in Sweden. U: P. Hauke, M. Charney i H. Sahavirta (ur.). *Going Green: Implementing Sustainable Strategies in Libraries Around the World* (pp. 77–85). Berlin: De Gruyter. [citirano: 2024-01-22]. Dostupno na: https://www.researchgate.net/publication/354176361_Going_Green_Implementing_Sustainable_Strategies_in_Libraries_Around_the_World
- Costello, C. (2023). Press Release, Wicklow County Council: Inaugural Reading Goals Ambassador Ceremony At Greystones Municipal District. *ENSULIB newsletter* 3, 2: 26–27. [citirano: 2024-01-22]. Dostupno na: <https://repository.ifla.org/handle/123456789/3137>
- Čadovska, I.; A. Tkalčić (2017). Zelena pismenost kao dio strategije razvoja informacijske službe. *Vjesnik bibliotekara Hrvatske* 60, 1: 65–77. [citirano: 2024-01-22]. Dostupno na: https://www.hkdrustvo.hr/vbh_arhiva/vbh_2017-1/VBH_2017-1_065-077.pdf
- Grubišić Reiter, M. (2019). Projekti Zelena knjižnica i Živjeti zdravo u Gradskoj knjižnici „Juraj Šišgorić“ Šibenik. *Vjesnik bibliotekara Hrvatske* 62, 1: 307–325. [citirano: 2024-01-22]. Dostupno na: <https://izdanja.hkdrustvo.hr/casopisi/vbh/article/view/693/639>
- Han, L. (2016). Seed library service in American Public Libraries. *Library Journal* 35, 6: 31–35. [citirano: 2024-01-22]. Dostupno na: <http://www.libraryjournal.com.cn/CN/abstract/abstract961.shtml>
- IFLA Statement on evidence for sustainable development* (2022). IFLA Repository. [citirano: 2024-01-22]. Dostupno na: <https://repository.ifla.org/bitstream/123456789/2191/1/IFLA%20Statement%20on%20Evidence%20for%20Sustainable%20Development.pdf>
- Lončarić, T. (2023). Virtualna zelena polica – promicanje literature o zaštiti okoliša i održivom razvoju. *Novi uvez* 21, 39: 83–94. [citirano: 2024-01-22]. Dostupno na: <https://zkd.hr/wp-content/uploads/2023/06/NU-39-str.83-94.pdf>
- Mumelaš, D. (2023). Građanska znanost i knjižnice kao njezini provoditelji. *Vjesnik bibliotekara Hrvatske* 66, 1: 105–138. [citirano: 2024-01-22]. Dostupno na: <https://izdanja.hkdrustvo.hr/casopisi/vbh/article/view/1052/841>

- Nacionalna razvojna strategija Republike Hrvatske do 2030. godine (2021). *Narodne novine* 13, 230. [citirano 2024–03–06]. Dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2021_02_13_230.html
- Peekhaus, W. (2018). Seed libraries: Sowing the seeds for community and public library resilience. *The Library Quarterly* 88, 3: 271–285. [citirano: 2024–01–22]. Dostupno na: https://www.researchgate.net/publication/326104563_Seed_Libraries_Sowing_the_Seeds_for_Community_and_Public_Library_Resilience
- Petrak, J. (2005). Koliko je važna informacijska pismenost? *Hrvatski časopis za javno zdravlje* 1, 2. [citirano: 2024–01–22]. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/clanak/430787>
- Sabatier, M. R. (2023). A Progress report of our green library experience, by the Canopée Library (France). *ENSULIB newsletter* 3, 1: 8–9. [citirano: 2024–01–22]. Dostupno na: https://repository.ifla.org/bitstream/123456789/2773/1/IFLA-ENSULIB-Newsletter_Volume3_June2023.pdf
- Sahavirta, H. (2019). *Set the wheels in motion – Clarifying “green library” as a goal for action*. IFLA WLIC. [citirano: 2024–01–22]. Dostupno na: <https://library.ifla.org/id/eprint/2568/1/166-sahavirta-en.pdf>
- Sahavirta, H. (2020). *10 Reasons for environmental sustainability in (public) libraries*. IFLA Repository. [citirano: 2024–01–22]. Dostupno na: <https://repository.ifla.org/bitstream/123456789/1647/1/10-reasons-for-environmentale-sustainability-in-libraries.pdf>
- Strategija održivog razvitka Republike Hrvatske (2009). *Narodne novine* 30, 658. [citirano: 2024–01–22]. Dostupno na: http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2009_03_30_658.html
- Strateški plan NKPP (2022). *Strateški plan Narodne knjižnice „Petar Preradović“ 2022. – 2027*. [citirano: 2024–03–06]. Dostupno na: <https://knjiznica-bjelovar.hr/wp-content/uploads/2022/06/Strateski-plan-Web.pdf>
- The green library guide (2021). *The green library guide*. Paris: La médiathèque de la Canopée. [citirano: 2024–01–22]. Dostupno na: <https://bibliothequecanopee.files.wordpress.com/2021/10/the-green-library-guide.pdf>
- Transforming our world (2015). *Transforming our world : The 2030 Agenda for sustainable development*. Geneva: United Nations. [citirano: 2024–01–22]. Dostupno na: <https://sdgs.un.org/sites/default/files/publications/21252030%20Agenda%20for%20Sustainable%20Development%20web.pdf>
- Vrana, R.; A. Zečević. (2020). Razvoj narodnih knjižnica u Hrvatskoj prema zelenim knjižnicama. *Vjesnik bibliotekara Hrvatske* 63, 1–2: 365–388. [citirano: 2024–01–22]. Dostupno na: <https://izdanja.hkdrustvo.hr/casopisi/vbh/article/view/792/694>

Mrežni izvori

Library map of the world (2020). Library's literacy project becomes a school for adults learning to social and civic empowerment of the Roma community. [citirano: 2024-03-06]. Dostupno na: <https://librarymap.ifla.org/stories/Argentina/LIBRARY%E2%80%99S-LITERACY-PROJECT-BECOMES-A-SCHOOL-FOR-ADULTS-LEADING-TO-SOCIAL-AND-CIVIC-EMPOWERMENT-OF-THE-ROMA-COMMUNITY/151>

My green identity (2020). My green identity: An NordPlus collaboration against climate change. [citirano: 2024-01-22].

Dostupno na: <https://bibliotek.vaggeryd.se/vara-projekt/>

Novosti SKPU-a (2021). Iz medija: Prigodna izložba povodom Dana hrvatskih knjižnica. [citirano: 2024-01-22]. Dostupno na: <https://skpu.unipu.hr/skpu/novosti?@=2f8m8>

Omaha Picks: World Toilet Day [s. a.]. [citirano: 2024-03-06].

Dostupno na: <https://omaha.bibliocommons.com/list/share/101369527/1748010199>

Virtualna zelena polica (2021). [citirano: 2024-03-06].

Dostupno na: <https://nkppzp.wordpress.com/o-zelenoj-polici/>

Women can succeed from home (2021). [citirano: 2024-01-22].

Dostupno na: <https://occupylibrary.net/women-can-succeed-from-home/>